

Abrayeva Shahnoza Esonovna
Toshkent tibbiyot akademiyasi
Pedagogika, psixologiya va tillar
kafedrasi o'qituvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada frazeologik birliklarning tilshunoslikda ilmiy va nazariy jihatlari yoritilgan va tilshunoslik sohasida olib borilayotgan tadqiqotlar haqida soʻz yuritiladi.

Kalit soʻzlar: tilshunoslik, frazeologiya, frazeologizmlar, soʻz birikmalari, muloqot, struktur-semantik

Аннотация. В данной статье освещаются научно-теоретические аспекты фразеологических единиц в языкознании и обсуждаются исследования, проведенные в области языкознания.

Ключевые слова: языкознание, фразеология, фразеологизмы, словосочетания, общение, структурно-семантика.

Abstract. In this article, the scientific and theoretical aspects of phraseological units in linguistics are highlighted and researches conducted in the field of linguistics are discussed.

Key words: linguistics, phraseology, phraseologisms, word combinations, communication, structural-semantics

Tilshunoslik boʻlimi sifatidagi Frazeologiyaning asosiy diqqat eʼtibori frazeologizmlar tabiatini va ularning kategorial belgilarini oʻrganishga, shuningdek, frazeologizmlarning nutqda qoʻllanish qonuniyatlarini aniqlashga qaratiladi. Frazeologiyaning eng muhim muammosi frazeologizmlarni nutqda hosil qilinadigan soʻz birikmalaridan farqlab, ajratib olish va shu asosda frazeologizmlarning belgilarini aniqlashdir. Idioma frazeologizmlar, frazeologik birikmalar va barqaror jumlar (maqol va matallar, gapga teng boshqa frazeologizmlar) oʻrtasidagi muayyan tafovutlarga qarab koʻplab tadqiqotchilar frazeologiyani 2 xil: tor va keng maʼnoda tushunadilar. Uni keng maʼnoda tushunilganda, frazeologiya doirasiga maqol va matallar, folklarga xos barqaror jumlar, baʼzi muloqot shakllari ham kiritiladi. Lekin bu masala, yaʼni frazeologiyani keng maʼnoda tushunish masalasi hanuz munozarali boʻlib qolmoqda. Frazeologiyada ishlab chiqilgan oʻziga xos, xilma xil metodlar asosida tilning frazeologik tarkibi turlicha: struktur-semantik, grammatik vazifaviy-uslubiy asoslarga koʻra tasnif etiladi. Struktur-semantik tasnif prinsipi asosiy hisoblanadi.

Frazeologiya til fanining bir tarmogʻi sifatida soʻnggi yillarda tilshunoslikda keng rivojlandi. Frazeologizmlar muammosi, uning stilistik maqsadlarda qoʻllanilishi koʻplab tadqiqotchilarning eʼtiborini tortadi. Bu sohada frazeologiyaning umumiy va alohida

masalalari bo'yicha ko'plab nashrlar mavjud, ammo frazeologik birliklarning asosiy muammolari hali ham muhokama qilinib kelmoqda.

Ma'lumki, shveytsariyalik tilshunos S.Bally frazeologiyaga asos solgan bo'lsa, uning davomchilari V.V.Vinogradov, B.A.Larin, S.I.Ojegov va boshqalardir. Frazeologiyaning ko'plab nazariy muammolari N.N.Amosova, V.P.Yukellar asarlarida o'z aksini topgan.

Ammo shuni ta'kidlash kerakki, fransuz tili frazeologiyasiga oid asarlarda asosiy e'tibor frazeologik birliklarning leksik-semantik va grammatik xususiyatlariga qaratiladi. V.V.Vinogradov ta'kidlaganidek, frazeologik iboralarning semantik-stilistik tuzilishini o'rganish adabiy til fanida alohida muhim o'rin egallaydi. Bundan tashqari, frazeologik birliklarni o'rganish, avvalambor, ular "... ancha murakkab hodisalarning mohiyatini hayratlanarli darajada aniqlik bilan ifodalagani" muhim ahamiyatga egadir. Adabiy asarlarda frazeologiya eng muhim tarkibiy qismlaridan biri sifatida adabiy tilning uslublar tizimiga kiradi. Tilshunoslikning ko'p qirrali sohalarini aks ettirgan va yozuvchilar o'z asarlarida turli nutq, badiiy va ifodali vositalardan foydalanadilar. Ushbu vositalarning tarkibi, shuningdek, ulardan foydalanish usullari bir qator muhim omillar bilan izohlanadi: -asarlar mavzusi,

- yozuvchining dunyoqarashi,
- ijodiy uslubning o'ziga xosligi,
- muallifning sevimli badiiy janrlari,
- uning bilimdonligi,
- tilga bo'lgan qobiliyati.

Shubhasiz, badiiy adabiyotning turli janrlaridagi asarlarda til vositalarini, jumladan, frazeologiyani tanlash ancha qiyin. Ammo har bir iste'dodli muallif o'ziga kerakli maqsadga erishish uchun tilning mavjud turli xil nutq vositalaridan foydalanadi, chunki A.S.Pushkinning mashhur ta'rifiga ko'ra frazeologiyani shunday ta'riflaydi: "so'zlarni birlashtirishda til bitmas-tuganmas" dir. Yozuvchi frazeologiyasini o'rganish va uning uslubiy maqsadlarda qo'llanilishi bilan bog'liq holda yozuvchining tili va uslubi nima degan savolga ham oydinlik kiritish mumkindir.

Frazeologiyadan stilistik maqsadlarda foydalanish voqelikni tasvirlashning badiiy vositasi bo'lib, yozuvchining individual mualliflik uslubini aniqlashga yordam beradi, chunki frazeologiya hayot hodisalarini taqdimotiga jonli va yorqin hissiy rang berish uchun keng tasvirlangan. Yana bir yozuvchi A.I.Efimov frazeologiyani shunday yozadi "badiiy asarlarda frazeologiya juda muhim o'rin tutadi, chunki uning yordamida yozuvchi tilning yorqinligi va boyligiga erishadi, xalq og'zaki ijodining sevimli vositalarini takrorlaydi", deb to'g'ri ta'kidlaydi. Yozuvchilar frazeologik birliklar orasidan eng keng tarqalgan, o'rnatilgan shakllarni tanlab, ularni alohida-alohida qayta ishlash orqali tilning frazeologik fondini boyitishga hissa qo'shadilar. "Yozuvchining milliy tildagi frazeologik iboralarni qo'llashdagi uslubiy mahorati, avvalambor, ularga xos bo'lgan ekspressiv imkoniyatlarni to'liq to'la-to'kis ishlata bilishidir".

Badiiy va publitsistik adabiyot frazeologiyasini tahlil qilishda G'arbiy Evropa tillari materiallari bo'yicha umummilliy frazeologik fondni yangilashning ko'plab usullari aniqlanadi. A.V.Kuninning frazeologiyaga oid asarlari, xususan, frazeologik stilistikaga oid maqolalari katta qiziqish uyg'otadi. A.V.Kunin o'z tadqiqotlarini ingliz tili materiali asosida boshlagan, ammo fransuz tili materiali bo'yicha olib borilgan kuzatishlar frazeologik birliklarning parchalanish hodisasini bunday ko'rib chiqish fransuz tiliga to'liq mos kelishini tasdiqlaydi. So'z va iboralarning barcha turlarini fransuz yozuvchilarining asarlari materialida kuzatish mumkin.

A.V.Kunin "Frazeologik stilistikaning asosiy tushunchalari" maqolasida frazeologik birliklarning stilistik xususiyatlariga katta ahamiyat berib, haqli ravishda shunday yozadi: "Frazeologik birliklarning odatiy va stilistik xususiyatlari bir-biri bilan chambarchas bog'liqdir. Vaqti-vaqti bilan sodir bo'ladigan o'zgarishlar tufayli frazeologik birliklarning stilistik rangi o'zgarishi mumkin, ya'ni. u yoki bu stilistik ma'noga ega bo'lishi mumkin. O'z navbatida, stilistik ma'no ma'lum darajada frazeologik birlikning lingvistik stilistik xususiyatlari bilan belgilanadi.

Xulosa o'rnida aytish mumkinki, frazeologiya biz ko'rib chiqqan asarlarda ko'tarilgan va qisman hal etilgan muammolarning ancha keng ko'lamlil bo'lishiga qaramay, fransuz tilining frazeologiyasi, uning fransuz yozuvchilari badiiy asarlaridagi semantik va stilistik vazifalariga oid qator masalalar hali ham yetarlicha o'rganilmagan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Балли Ш. Французская стилистика .М.,1961,394 с.(Пер. с французского языка).
2. Виноградов В.В. Об основных типах фразеологических единиц в русском языке. – В кн.: А.А.Шахматов. М.-Л. 1947, с.339-364.
3. Виноградов В.В. Язык художественного произведения. – Вопросы языкознания, 1954, № 5, с.3-26.
4. Abrayeva, S. E., Esanov, U. J., Saydullayeva, M. A., & Shirinkulova, S. M. (2022). Linguistic Features of Latin and Greek Synonymous Morphemes in the Lexical System of the French Language (Based on Medical Texts).
5. Shahnoza, A. (2022). ФРАНЦУЗ ТИЛИ ТИББИЙ ТЕРМИНОЛОГИЯСИДА СТАТИСТИК-КОМБИНАТОР МЕТОДЛАРИНИНГ ИШЛАТИШИ.
6. Abrayeva, S. (2022). DYU GARA ASARLARIDAGI FRAZEOLOGIK BIRLIKLARNING FUNKSIONAL STILISTIK VAZIFALARI.
7. Esonovna, A. S. (2020). Linguistic features of Latin and Greek synonymous morphemes in the lexical system of the french language. International scientific review, (LXXII), 47-48.

8. Abrayeva, S. (2022). Lotin tilining tibbiyot terminologiyasida roli (Doctoral dissertation, Uzbekistan, Tashkent).
9. Esonovna, A. S. (2023). TIBBIYOT TERMINOLOGIYASIDA LOTIN VA YUNON TILLARINING AHAMIYATI.
10. Esonovna, A. S. (2023). LOTIN VA YUNON TILLARINING TIBBIYOT TERMINOLOGIYASIDAGI O‘RNI.
11. Esonovna, A. S. (2021). Application of latin and greek synonymic morphemes in medical terminology of the french language.